

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

RELEVANT PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

У статті розглянуто особливості сфери вищої освіти. Охарактеризовано дуальну освіту, що являє собою узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер. Акцентовано увагу на проблемі освітньої міграції молоді, пов'язаній з низькою якістю підготовки кадрів вищими навчальними закладами. Запропоновано заходи щодо вдосконалення якості підготовки кадрів вищими навчальними закладами для збереження людського потенціалу країни.

Ключові слова: освіта, вища освіта, вищий навчальний заклад, підготовка кадрів, освітня міграція, дуальна освіта.

В статье рассмотрены особенности сферы высшего образования. Охарактеризовано дуальное образование, которое представляет собой согласованное взаимодействие образовательной и производственной сфер. Акцентировано внимание на проблеме образовательной миграции молодежи, связанной с низким качеством подготовки кадров выс-

шими учебными заведениями. Предложены меры по совершенствованию качества подготовки кадров высшими учебными заведениями для сохранения человеческого потенциала страны.

Ключевые слова: образование, высшее образование, высшее учебное заведение, подготовка кадров, образовательная миграция, дуальное образование.

The article deals with features of the sphere of higher education. Dual education, which is a coherent interaction of educational and production spheres, is characterized. An attention is emphasized on the problem of educational migration of young people, which is associated with low quality of training of higher educational institutions. Measures for improving the quality of training of higher educational institutions in order to preserve the human potential of the country are proposed.

Key words: education, higher education, higher educational institution, training, educational migration, dual education

УДК 378.09

Смутчак З.В.

к.е.н., доцент

Кіровоградська льотна академія

Національного авіаційного університету

Постановка проблеми. Фундаментом упровадження економічних реформ є вища освіта, і саме від модернізації цієї галузі залежить майбутнє всієї країни. Підвищення якості та доступності освіти – такі пріоритети мають бути в реформуванні освітньої галузі.

У сучасних умовах одним із важливих аспектів діяльності вищих навчальних закладів є визначення актуальних напрямів організаційного розвитку. Це дасть можливість вищим навчальним закладам значно підвищувати рівень їх конкурентоздатності в умовах сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика вищих навчальних закладів та підвищення якості підготовки ними кадрів є поширеним напрямом досліджень відомих українських учених, зокрема Г. Півняка, Р. Бужикової, А. Загороднього, О. Горпинич, О. Новицької та ін.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні особливостей та проблем вищих навчальних закладів та виявленні основних заходів щодо вдосконалення якості підготовки кадрів вищими навчальними закладами для збереження потенціалу країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передумовою національної безпеки країни та дотримання міжнародних норм і вимог національного законодавства щодо реалізації конституційних прав громадян України на здобуття якісної освіти є досягнення європейського рівня якості [1; 2; 6; 7]. Як відомо, основними способами розв'язання проблем у цій сфері є: розроблення та впровадження державних стандартів нового покоління, національної системи кваліфікацій,

інформатизації та комп'ютеризації навчального процесу; оновлення його змісту і методичного забезпечення; забезпечення мобільності випускників навчальних закладів на ринку праці шляхом інтеграції вищих навчальних закладів, наукових установ та підприємств; упровадження гнучких освітніх програм та інформаційних технологій навчання відповідно до вимог Болонської декларації. Сучасний ринок праці все більшою мірою висуває вимоги не до конкретних знань, а до компетенцій працівників. Особливо ця тенденція проявляється в тих сферах професійної діяльності, де поточна ділова практика вимагає постійного, буквально щоденного відстеження змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі [2; 4; 8].

Орієнтуючись на сучасний ринок праці, освіта до пріоритетів сьогодення відносить уміння оперувати такими технологіями та знаннями, що задовольняють потреби інформаційного суспільства, підготують молодь до нових ролей у цьому суспільстві. Саме тому важливим сьогодні є вміння не тільки оперувати власними знаннями, а й бути готовим змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатися протягом життя [2].

Світова практика у сфері вищої освіти свідчить, що традиційних методів, які забезпечують високу якість навчання, сьогодні вже явно недостатньо. Потрібні нові організаційні, наукові і методичні підходи для забезпечення конкурентоспроможності випускника на глобалізованому ринку праці.

Однією із суттєвих перешкод на шляху широкого впровадження систем управління якістю

вищих навчальних закладів України є недостатня кількість теоретичних та практичних розробок у цій сфері. На відміну від іноземної практики, де впровадження систем управління якістю у вищих навчальних закладів є досить поширеним явищем, в Україні лише окремі вищі навчальні заклади тільки починають займатися цією проблемою [3].

Слушною є думка О.В. Новицької, що варто заохочувати й активно впроваджувати у виховну систему вищих навчальних закладів проектів різноманітної тематики, цікавих та сучасних за формою проведення (екскурсії, експедиції, дебати, семінари, тренінги, конференції, «круглі столи», фестивалі, літературно-музичні композиції, аудіо- та відеопроєкти тощо), оскільки така діяльність ефективно позначається на формуванні життєвої компетентності, досвіду, самореалізації та розвитку здібностей студента [5].

Зауважимо, що сьогодні реформа вищої освіти потребує впровадження принципів Болонського процесу та найкращих європейських практик у галузі. Актуальною залишається потреба розширення автономії вищих навчальних закладів, зокрема у сфері формування змісту освіти та включення представників студентського самоврядування та роботодавців до органів із розроблення навчальних програм.

Підвищенню якості вищої освіти також сприятимуть:

- встановлення на рівні закону граничних норм навантаження студентів та викладачів вищих навчальних закладів;

- підвищення співпраці вищих навчальних закладів та роботодавців;

- включення представників студентського самоврядування до органів та комісій вищих навчальних закладів, метою яких є розширення співпраці вищих навчальних закладів та роботодавців, організація практик та стажувань студентів;

- віднесення до повноважень вищих навчальних закладів створення умов для розвитку приватного підприємництва серед студентів, а також надання студентам можливості навчання за індивідуальним планом у разі відкриття власної справи [9].

У контексті зазначеного важливим є й упровадження дуальної освіти, основним

завданням якої є усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолання розриву між теорією і практикою, освітою й виробництвом, підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно відмінних форм навчання.

Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер із підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю саме в рамках організаційно відмінних форм навчання (рис. 1).

Варто зазначити, що які б політичні та економічні зміни не відбувалися у світі, але вища освіта продовжує відігравати важливу роль у становленні особистості, тому кожна молода людина прагне вибрати найкращий вищий навчальний заклад, який би став щасливою путівкою в доросле життя. Але зробити це не таке вже й просте завдання, адже потрібно визначитися зі своєю майбутньою професією, яка була би до душі, а далі – вибрати й сам ВНЗ, який би відповідав високим вимогам.

Особливо характерна ця проблема для України, де є сотні вищих навчальних закладів різного рівня акредитації, але вибрати з-поміж них можна з великими труднощами лише пару десятків.

Таким чином, більшість молодих українців змушена отримувати знання, які, по суті, не зроблять їх конкурентоспроможними на вітчизняному ринку праці (що підтверджує небажання

Рис. 1. Позитивні показники дуальної системи навчання [10]

роботодавців брати «свіжоспечених» спеціалістів, які не мають практики), не кажучи вже про світовий ринок.

Неякісна вища освіта в Україні, складність знайти роботу за спеціальністю (не рахуючи рівень її оплати), незрозуміла економічно-політична ситуація в країні – все це підштовхує молодих людей та їх батьків до здобуття вищої освіти саме за кордоном, що дасть змогу отримати визнаний у світі диплом і легально закріпитися за кордоном.

З освітньою міграцією пов'язані також певні вигоди: вищою є оплата праці після здобуття освіти в країні міграції з урахуванням імовірності знайти роботу після навчання в університеті; вищою є якість освіти та кращі умови навчання. Водночас до витрат, пов'язаних з освітньою міграцією, належать: витрати на навчання, витрати на переїзд та витрати на проживання; недоотримана заробітна плата в Україні за час переїзду та навчання. З освітньою міграцією також пов'язаний психологічний аспект – розлука з батьківщиною. Дискомфорт зменшується в країнах, де живе більше співвітчизників, та в країнах, культурно близьких до України.

До основних причин, через які українські випускники вибирають зарубіжні вищі навчальні заклади, належать і багато недоліків та слабких місць української освітньої системи, і бажання українських абітурієнтів поїхати за кордон на постійне місце проживання, і виділення зарубіжними вищими навчальними закладами більше безкоштовних місць для талановитої молоді, а на навчання на контрактній основі пропонують деякі знижки. Крім того, зарубіжні вищі навчальні заклади вкрай відповідально ставляться до випускників, надаючи можливість для розширення контактів по всьому світу і влаштовуючи на роботу [10].

Саме підвищення вимог до якості освіти і забезпечення її якості дасть змогу зупинити відтік студентів у закордонні вищі навчальні заклади.

Відзначимо, що для підвищення якості освіти важливим є визначення пріоритетних напрямів змін:

- механізми для забезпечення якості освіти, які все ще в Україні практично відсутні;
- інтеграція до європейського простору вищої освіти та наукових досліджень;
- формування та розвиток освіти впродовж життя, яка сьогодні в Україні фактично у зародковому стані.

Висновки з проведеного дослідження. Від системи вищої освіти та якості освіти в країні без перебільшення залежить її майбутнє. Система вищої освіти формує найважливіше багатство держави – її людський потенціал. Справедливим є твердження, що розвиток системи вищої освіти та підвищення якості вищої освіти є стратегічним національним пріоритетом у кожній державі, оскільки цей розвиток безпосередньо пов'язаний

із розвитком економіки і суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Підвищення вимог до якості освіти і забезпечення якості освіти дасть змогу зупинити відтік студентів у закордонні вищі навчальні заклади, що й визначає перспективи подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бужикова Р. Нові пріоритети розвитку сучасної освіти. Вища освіта України. 2006. № 3. С. 83–87.
2. Горпинич О.В. Варіативна складова підготовки кадрів з вищою освітою на підставі компетентнісного підходу. Управління якістю підготовки кадрів із вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування: зб. тез доповідей науково-методичної конф. (15–16 травня 2012 р.).
3. Левшин М.М., Свіжевська С.А. Необхідність використання міжнародних стандартів якості ISO у практиці вищих навчальних закладів України. Управління якістю підготовки кадрів з вищою освітою через удосконалення процедур ліцензування, акредитації та рейтингування: зб. тез доповідей науково-методичної конф. (15–16 травня 2012 р.).
4. Лукичев Г.А. Высшее образование и рынок труда: новая парадигма взаимодействия. Высшее образование сегодня. 2005. № 6. С. 30–33.
5. Новицька О.В. Удосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. URL: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/22091/1/9.pdf>.
6. Півняк Г. Перспективи розвитку вищої технічної освіти в контексті євроінтеграції. Вища освіта України. 2006. № 1. С. 64–67.
7. Якість вищої освіти закладається на стадії її проектування / Г.Г. Півняк, П.І. Пілов, В.О. Салов. Вища технічна освіта: проблеми та перспективи розвитку в контексті Болонського процесу: мат. VIII міжн. науково-методичної конф. К., 2007. С. 122–124.
8. Титов В., Ендовицкий Д. Направления взаимодействия вузов и бизнес-сообщества. Высшее образование в России. 2007. № 7. С. 10–18.
9. Серед основних проблем освіти в Україні – хабарництво та низька якість підготовки фахівців. URL: <http://corruptua.org/2013/09/sered-osnovnih-problem-osviti-v-ukrayini-habarnitstvo-ta-nizka-yakist-pidgotovki-fahivtsiv/>.
10. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/dualna-osvita>.

REFERENCES:

1. Buzhykova R. (2006) Novi priorytety rozvytku suchasnoyi osvity [New priorities for the development of modern education] / R. Buzhykova // Vyshcha osvita Ukrayiny. – Higher Education of Ukraine. – № 3. – P. 83-87. [in Ukrainian]
2. Horpynych O.V. (2012) Variatyvna skladova pidhotovky kadriv z vyshchoyu osvitoju na pidstavi kompetentnisnoho pidkhodu [Variant component of personnel training with higher education on the basis of

competence approach] / O.V. Horpynych // Upravlinnyya yakystyu pidhotovky kadriv z vyshchoyu osvitoyu cherez udoskonalennya protsedur litsenzuvannya, akredytatsiyi ta reytnhuvannya: Zb. tez dopovidey naukovo-metodychnoyi konf. 15–16 travnya 2012 roku [in Ukrainian].

3. Levshyn M.M. (2012) Neobkhidnist' vykorystannya mizhnarodnykh standartiv yakosti ISO u praktytsi vyshchykh navchal'nykh zakladiv Ukrayiny [Necessity of Using International ISO Standards in the Practice of Higher Educational Institutions of Ukraine] / M.M. Levshyn S.A. Svizhevs'ka // Upravlinnyya yakystyu pidhotovky kadriv z vyshchoyu osvitoyu cherez udoskonalennya protsedur litsenzuvannya, akredytatsiyi ta reytnhuvannya: Zb. tez dopovidey naukovo-metodychnoyi konf. 15–16 travnya 2012 roku [in Ukrainian].

4. Lukychev H. A. (2005) Vysshee obrazovanye y rynek truda: novaya paradyhma vzaymodeystviya [Higher education and the labour market: a new paradigm of interaction] / H. A. Lukychev // Vysshee obrazovanye sehodnya. – Higher education today. – № 6. – P. 30-33. [in Ukrainian].

5. Novyts'ka O.V. Udoskonalennya orhanizatsiyi navchal'noho protsesu u vyshchykh navchal'nykh zakladakh [Improvement of organization of educational process in higher educational institutions]. www.ea.donntu.edu.ua/bitstream – Retrieved from: <http://ea.donntu.edu.ua/bitstream/123456789/22091/1/9.pdf> [in Ukrainian].

6. Pivnyak H. (2006) Perspektyvy rozvytku vyshchoyi tekhnichnoyi osvity v konteksti Yevrointehratsiyi / H. Pivnyak // Vyshcha osvita Ukrayiny. – Higher Education of Ukraine. – № 1. – P. 64-67. [in Ukrainian]

7. Pivnyak H. H. (2007) Yakist' vyshchoyi osvity zakladayet'sya na stadiyi yiyi proektuvannya [The quality of higher education is laid at the stage of its design] / H. H. Pivnyak, P. I. Pilov, V. O. Salov // Vyshcha tekhnichna osvita: problemy ta perspektyvy rozvytku v konteksti Bolons'koho protsesu: mat. VIII mizhn. naukovo-metodychnoyi konf. – K. 2007. – P. 122-124. [in Ukrainian].

8. Tytov V. (2007) Napravlenyya vzaymodeystviya vuzov y byznes-soobshchestva [Directions of interaction between universities and the business community] / V. Tytov, D. Endovytsky // Vysshee obrazovanye sehodnya. – Higher education today. – № 7. – P. 10-18. [in Ukrainian]

9. Sered osnovnykh problem osvity v Ukrayini – khabarnytstvo ta nyz'ka yakist' pidhotovky fahivtsiv [Among the main problems of education in Ukraine are bribery and low quality of training of specialists]. www.corruptua.org – Retrieved from: <http://corruptua.org/2013/09/sered-osnovnih-problem-osviti-v-ukrayini-habarnytstvo-ta-nizka-yakist-pidgotovki-fahivtsiv/> [in Ukrainian].

10. Dual'na osvita [Dual education]. www.mon.gov.ua – Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>

Smutchak Z.V.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management
Kirovograd Flight Academy of National Aviation University

RELEVANT PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article deals with features of the sphere of higher education. One of the significant obstacles to the widespread introduction of quality management systems in universities of Ukraine is the lack of theoretical and practical developments in this area. As a result, unlike foreign practice, where the introduction of quality management systems in higher education institutions is quite common, in Ukraine, only some higher education institutions are only beginning to address this problem. Worldwide practice in higher education shows that traditional methods that provide high-quality education are clearly not sufficient for today. New organizational, scientific, and methodological approaches are needed to ensure the competitiveness of the graduate in the globalized labour market.

Dual education, which is a coherent interaction of educational and production spheres is characterized. Duality as a methodological characteristic of vocational education provides a coordinated interaction of the educational and production spheres in the training of skilled personnel of a certain profile precisely within the framework of organizationally distinct forms of education

An attention is emphasized on the problem of educational migration of young people, which is associated with low quality of training of higher educational institutions. Poor quality of higher education in Ukraine, the difficulty of finding a job in a specialty (not counting the level of its payment), the unclear economic and political situation in the country – all this pushes young people and their parents to higher education abroad, which will make it possible to get recognized in the world a diploma and be able to legally be entrusted abroad.

Universities have to rebuild their internal work according to the challenges of the time; otherwise, they will continue to lose students.

Measures for improving the quality of training of higher educational institutions in order to preserve the human potential of the country are proposed.